

REPORTATGE

Amb la col·laboració de AVSA
Aigües Vic

EL CRANC DE RIU, UNA ESPÈCIE A PUNT DE DESAPARÈIXER

Crancs de riu capturats en una riera per tal de reforçar i enriquir genèticament una altra població

“Abans n’hi havia a tot arreu...” Aquesta és la frase més sentida quan es parla del cranc de riu arreu de Catalunya i que es repeteix en tots els altres idiomes d’Europa. I és que, efectivament, ja només queden crancs autòctons a uns quants rius del continent europeu. En aquest article s’explica el perquè, se n’aborda la problemàtica i s’exposen les mesures que s’estan duent a terme per a conservar-lo.

Text: Guillem Mas, Irene Figuerola i Gregori Conill
Fotografia: G. Mas, I. Figuerola, G. Conill, M. Franch

A Europa hi ha cinc espècies de cranc de riu pròpies del continent, però a Catalunya només en tenim una: el cranc de riu de potes blanques (*Austropotamobius pallipes*), que anomenarem simplement *cranc autòcton*, tot i que potser no és tan autòcton com ens pensem. És el crustaci d’aigua dolça més gran de Catalunya, que habita en cursos fluvials d’aigües netes i permanents, on s’alimenta pràcticament de tot: petits invertebrats, animals morts, algues i, quan no hi ha res més, de restes de fullaraca. Pot arribar a mesurar 12cm i a viure més de cinc anys, però per créixer necessita anar canviant la closca, cosa que fan una vegada l’any quan són grans i fins a quatre vegades el primer any de vida. Els mascles tenen les pinces més grans que les femelles per lluitar entre ells, mentre que les femelles tenen l’abdomen més ample per portar els ous.

Fins als anys 80 hi havia crancs a pràcticament tots els rius de Catalunya, però actualment només en queden a les capçaleres d’uns 150 rius de mitja muntanya, àmpliament distribuïts, però la majoria concentrats a la Catalunya Central (Garrotxa, Osona, Ripollès i Berguedà). S’estima que la seva població a Europa es va reduir més d’un 90% en menys de 30 anys, per la qual cosa la Unió Internacional de la Conservació de la Natura (UICN) considera que és una espècie en perill d’extinció.

La causa principal d’aquesta regressió és l’afanomicosi o pesta dels crancs, una malaltia infecciosa provocada per un fong d’origen americà (*Aphanomices astacii*) que provoca la mort del 100% dels individus infectats. L’arribada de l’afanomicosi està lligada a la introducció d’espècies de cranc de riu exòtiques portadores del fong patogen, com el cranc roig americà a la dècada de 1980 i el cranc senyal a la dècada dels 2000.

Les espècies de cranc americanes fa milers d’anys que conviuen amb aquest fong i per això han aconseguit desenvolupar sistemes de defensa que els han donat certa immunitat. No obstant això, els crancs europeus no tenen aquesta resistència i moren pocs dies després de ser infectats. La malaltia es transmet per contacte entre crancs, tot i que també és possible que les espores del fong puguin sobre-

viure enganxades a altres substrats com ara botes d’aigua, salabrets, rodes de vehicles, pèls o plomes i que les persones i els animals puguin ser vectors accidentals de la malaltia. Per aquesta raó és molt important la desinfecció del material a l’hora de visitar poblacions de cranc autòcton i evitar que els gossos es banyin el mateix dia a rieres diferents.

Actualment les escasses poblacions que han sobreviscut aïllades a les capçaleres de les rieres han de fer front a la manca d’aigua. El cabal de les rieres ha disminuït significativament respecte al que hi havia dècades enrere i això està provocant que algunes poblacions de cranc de riu estiguin en regressió, ja que no tenen formes de resistència i no poden sobreviure gaires dies sense aigua o certa humitat. Aquesta manca de cabal està provocada per diversos factors que es retroalimenten. El canvi climàtic està provocant una modificació del règim de precipitacions i un allargament dels períodes de sequera. Per altra banda, la massa forestal ha anat en augment, i això ha provocat que els arbres n’absorbeixin més i n’arribi menys als rius. A més, l’aigua s’està convertint en un recurs escàs que l’home aprofita cada vegada més intensivament a través de pous i captacions superficials que assequen encara més les rieres.

Malgrat que el grau d’amenaça de l’espècie a Europa obligaria a disposar d’un pla de conservació pel cranc de riu, a dia d’avui aquest document encara no existeix en l’àmbit català. No obstant això, sí que hi ha diverses iniciatives públiques i privades, mínimament coordinades per la Generalitat, dirigides a la conservació del cranc de riu.

Una de les més conegudes és la cria en captivitat i en aquest sentit a Catalunya hi ha dos centres públics, a Olot (Garrotxa) i a Pont de Suert (Alta Ribagorça) i un de privat, gestionat per l’entitat ADEFFA a Santa Maria de Merlès (Lluçanès). Malauradament la producció d’aquests centres no permet contrarestar el ritme de pèrdua de poblacions salvatges.

Per això la Diputació de Barcelona va elaborar un pla de gestió del cranc de riu a la seva xarxa de parcs, executat pels equips tècnics dels diferents parcs en col·laboració amb Paisatges Vius, una entitat de custòdia del territori especialitzada en la conservació de l’espècie. Donat que moltes de les actuacions estan situades en finques privades prèviament a la seva execució cal establir acords amb els seus propietaris,

Les espècies de cranc de riu

Cranc de potes blanques ('Austropotamobius pallipes')

El cranc autòcton del país té un color variable en funció de les característiques físico-químiques de la riera (des de tonalitats ataronjades, marronoses a verdoses o grisoses), però en tots els casos destaca el blanc de la base de les potes i sota les pinces, tret que li dona nom.

Cranc roig americà ('Procambarus clarkii')

Cranc inconfusible, de color vermellós amb espines pronunciades a les potes. Habita sobretot la part mitjana i baixa dels rius, fet que ha permès al cranc autòcton sobreviure a les capçaleres. Pot viure en aigua estancada i poc oxigenada, com ara basses agrícoles, i en dies de pluja no és rar veure'l fora de l'aigua buscant nous punts on establir-se. Portador i resistent al fong causant de l'afanomicosi.

Cranc senyal ('Pacifastacus leniusculus')

Espècie similar a l'autòcton, però amb tonalitats blavoses a les sutures de la closca i amb una visible taca blanca a l'enforcadura de les pinces en els individus adults, el senyal que li dona nom. Té predilecció per les aigües fredes i més oxigenades, fet que l'està convertint en una greu amenaça per les poques poblacions de cranc autòcton que queden a les capçaleres dels rius. També es portador i resistent al fong de l'afanomicosi.

Dos voluntaris fent el seguiment d'una població al lluçanès

çar poblacions amb pocs exemplars. Aquests reforçaments, realitzats amb les autoritzacions pertinents, permeten incrementar la diversitat genètica de les poblacions receptors (actualment totalment aïllades entre elles) i crear arques de salvaguarda de les poblacions originals (per si desapareixen a causa de la pesta dels crancs o s'asseca la riera). Els exemplars per realitzar les translocacions també poden provenir de rescats realitzats en trams de poblacions que s'assequen.

•**Adaptació al canvi climàtic.** Recentment s'han dut a terme mesures destinades a tenir unes poblacions més adaptables (o resilients) enfront a la manca de cabal, com ara l'excavació per recuperar gorgs reblerts de sediments que mantinguin l'aigua en cas de sequera, la instal·lació de sistemes d'aprofitament de pluvials o l'ambientalització de captacions a la riera.

•**Gestió del bestiar.** Per mantenir una bona qualitat de l'aigua i evitar la degradació de l'hàbitat per part del bestiar en règim extensiu es protegeixen els trams amb presència de cranc de riu amb tanques electrificades i s'instal·len abeuradors alternatius.

•**Seguiment de les poblacions.** Per saber com evolucionen les poblacions es realitza un seguiment anual per comptar els crancs de totes les poblacions conegudes. Sovint aquest seguiment es realitza amb la participació de voluntaris, com és el cas dels municipis de l'Esquirol, Taradell, Sora o Rupit i Pruit, que participen en el projecte coordinats per l'associació Paisatges Vius.

i per això és necessària la participació d'una entitat de custòdia.

Algunes de les mesures de conservació que s'estan duent a terme en el marc d'aquest pla són:

•**Aïllar les poblacions.** Malgrat que la principal causa de la desaparició del cranc autòcton són les espècies exòtiques, resulta inviable eliminar-les totalment una vegada s'han establert en un curs fluvial. No obstant això, es duen a terme mesures per evitar el contacte amb el cranc autòcton com ara realitzar captures als aiguabarrejors per reduir-ne la densitat i evitar així la colonització riu amunt o el manteniment de discontinuïtats a la riera (preses, trams secs o la instal·lació de barreres elèctriques).

•**Fer translocacions.** Hi ha poblacions de cranc de riu que presenten unes densitats molt elevades que permeten extreure'n, amb prudència, alguns exemplars amb l'objectiu de repoblar rieres que no en tenen o refor-

Com d'autòcton és el cranc autòcton?

Recentment en el món científic s'ha obert un debat sobre l'origen dels crancs de la península Ibèrica. Mentre que per a uns es tracta d'una espècie autòctona que forma part de la nostra fauna des de fa com a mínim 15.000 anys, per altres hauria estat introduït des d'Itàlia a finals del segle XVI.

Els primers es basen en estudis genètics que indicarien que les poblacions ibèriques presenten una diversitat genètica més gran que les poblacions italianes, una diferenciació impossible d'assolir en només 500 anys, des de la seva suposada introducció.

Els segons es basen en un estudi multidisciplinari que incideix bàsicament en dos aspectes: per una banda, la manca de restes de crancs de riu al registre fòssil peninsular, ja que consideren que la closca dura s'hauria d'haver conservat en molts jaciments. Per l'altra, en l'existència de nombrosos documents històrics que parlen de la importació de crancs des d'Itàlia per desig exprés del rei Felip II. Fins i tot es posa data a la introducció: està registrat que el 1588 el Gran Duc de la Toscana va ordenar el primer enviament de crancs, amb Madrid com a destí.

Un interessant debat que no hauria d'aturar les iniciatives de conservació del cranc de riu a Catalunya, ja que es tracta d'una espècie en perill d'extinció a tot Europa. En aquest sentit s'haurien de prendre mesures tant en la seva àrea original de distribució com als llocs on hauria estat presumptament introduït, ja que representen reserves genètiques de l'espècie a nivell mundial.

AVSA
Aigües Vic

C/ de la Riera, 6
08500 Vic (Bcn)
T 93 885 25 00

avsa@aiguesvic.com
www.aiguesvic.com

Et sumes a la factura sense paper?

Si et registres en la nostra Oficina Virtual trobaràs tot el que necessites per dur a terme les teves gestions amb nosaltres.

